

Ronde 2

Martien Berben & Marleen Colpin
 Centrum voor Taal en Onderwijs - K.U.Leuven
 Contact: Martien.berben@arts.kuleuven.be
Marleen.colpin@arts.kuleuven.be

Hoe kan je breed en permanent evalueren?

De sessie vertrekt van het belang van een goed uitgebouwde visie en methode voor permanente en brede evaluatie in het kader van een taalbeleid op school. De sprekers werken beiden mee aan de ontwikkeling van *TotemTaal*, een taakgerichte taalvaardigheidsmethode. Brede en permanente evaluatie wordt er in vormgegeven door verschillende bronnen van informatie te betrekken bij de evaluatie van de taalvaardigheid van een leerling. Alle onderwijstaken binnen de methode worden gezien als mogelijkheden om informatie te verzamelen of de vaardigheid van een leerling te analyseren; er worden toetsen afgenomen; en er wordt mondeling en schriftelijk gereflecteerd, met neerslag in een portfolio. In de sessie vertellen de auteurs over hun ervaringen met de ontwikkeling van instrumenten voor brede en permanente evaluatie en geven ze tips en handvatten voor het uitwerken ervan in andere contexten.

Evaluatie dient om voortdurend *de ontwikkeling en het leerproces* van de leerling te volgen. Op die manier kan je vaststellen wat een leerling al goed kan en waarmee een leerling problemen heeft. Op basis daarvan kan je de leerling in de toekomst nog gericht ondersteunen, rekening houdend met zijn of haar specifieke moeilijkheden. Bij *Totem Taal*, een taakgerichte taalvaardigheidsmethode voor de basisschool, is een volwaardig evaluatielook uitgewerkt, met als voornaamste kenmerken:

- breed evalueren door verschillende bronnen van informatie te betrekken in de beoordeling en die informatie te vergelijken,
- permanent evalueren door alle taken binnen *Totem Taal* te zien als een mogelijkheid om informatie te verzamelen.

De evaluatie binnen *Totem Taal* bestaat uit drie luiken: observatie en analyse van taken (dagelijks werk), toetsen en reflectie. Het geheel kan schematisch als volgt worden voorgesteld:

← BREDE EVALUATIE →				
PERMANENTE EVALUATIE		OBSERVATIE EN ANALYSE VAN TAKEN	TOETSEN	REFLECTIE
	Doel?	kijken naar de uitvoering (proces) en resultaat (product) van de taken	kijken naar het resultaat op de toetsen (product)	leerlingen krijgen greep op het eigen leerproces
	Hoe?	<i>analyseschema's</i> om te observeren voor: <ul style="list-style-type: none"> - spreken - schrijven - spelling - luisteren - begrijpend lezen - technisch lezen 	<i>toetsen</i> voor: <ul style="list-style-type: none"> - spreken - schrijven - luisteren - begrijpend lezen herhalingsdictees voor: <ul style="list-style-type: none"> - spelling diagnose-instrumenten voor: <ul style="list-style-type: none"> - technisch lezen 	<ul style="list-style-type: none"> - uitwerking van <i>reflectiegesprekken</i> - <i>portfolio</i>
	Wanneer?	tijdens en na de taken	afname voorzien in onderwijstijd	<ul style="list-style-type: none"> - tijdens en na taken - na thema's
← BREDE INTERPRETATIE EN RAPPORTERING →				

1 Observatie en analyse van taken in *Totem Taal*

Waarom?

De leerlingen voeren de hele dag taken uit waarbij ze taal gebruiken. Gegevens over hoe de leerlingen de taken uitvoeren, wat ze moeilijk vinden, waar ze vlot mee omkunnen, ... vormen een schat aan informatie over de taalvaardigheid van de leerlingen. Het is dan ook handig en zinvol als de leerkracht deze informatie kan systematiseren en meenemen in de evaluatie van de leerling.

Wat?

Totem Taal voor het 2de leerjaar bevat *analyseschema's* voor de vier vaardigheden, spelling en technisch lezen.

Een analyseschema helpt de leerkracht om de leerling te observeren tijdens de uitvoering van taken en om de observaties te systematiseren. Voor de vaardigheden is het schema opgebouwd aan de hand van de aspecten die de kernprocessen van een vaardigheid omschrijven. Bij spelling en technisch lezen staan er in het analyseschema deelaspecten die in een bepaald leerjaar aan bod komen. Tijdens de sessie worden voorbeelden van analyseschema's getoond.

Hoe?

De leerkracht kan de analyseschema's zowel tijdens de uitvoering van de taak als erna gebruiken. Tijdens de taakuitvoering observeert de leerkracht de leerling, analyseert hij hoe de leerling omgaat met het doel van de taak en de aspecten die bij de uitvoering komen kijken. De leerkracht maakt daarbij notities in het analyseschema of vertaalt zijn (mentale) notities na de taak naar het analyseschema. De leerkracht kan tijdens de taak ook met de leerling in gesprek gaan om in kaart te brengen hoe de leerling omgaat met problemen, wat de attitude van de leerlingen ten opzichte van de taak is, enzovoort. Bij schrijftaken kan de leerkracht de schrijfproducten achteraf analyseren (maar dan enkel m.b.t. aspecten van het product, niet van het proces).

De leerkracht kan niet tijdens elke taak alle leerlingen observeren/analyseren. Binnen een thema van *Totem Taal* wordt een aantal taken aangeduid die zich goed lenen tot analyse (1 taak per vaardigheid). Bij alle andere taken staat de ondersteuning door de leerkracht voorop. Tijdens de analysetaken neemt de leerkracht een meer observerende positie in, maar ook dan is hij/zij steeds beschikbaar voor ondersteuning. Wie en hoeveel leerlingen de leerkracht kan observeren/analyseren hangt af van de leerling en de taak. De leerkracht krijgt de raad zijn aandacht in eerste instantie te richten op de zwakkere leerling die sowieso extra nood heeft aan ondersteuning en wiens evolutie gericht moet worden opgevolgd. Toch is het goed als ook op regelmatige tijdstippen de andere leerlingen aan de beurt komen, zodat de evolutie van alle leerlingen kan worden opgevolgd en de permanente evaluatie van alle leerlingen kan worden vormgegeven.

2 Toetsen in *Totem Taal**Waarom?*

De toetsen in *Totem Taal* dienen voornamelijk om het beeld dat de leerkracht krijgt uit de observaties van taken te vervolledigen. Het kan immers zijn dat observaties onvolledig zijn (niet voor alle leerlingen, niet voor alle aspecten). Daarom is het zinvol en efficiënt om de observaties op regelmatige basis naast toetsresultaten te leggen.

Wat?

In *Totem Taal* (2^e leerjaar) zijn er toetsen opgenomen voor de vier vaardigheden en spelling. De toetsen maken deel uit van het verloop van een thema. De toetsen voor de vaardigheden helpen de leerkracht om een breed beeld te krijgen van de vaardigheid van de leerling op een bepaald moment. Voor technisch lezen voorziet de methode diagnose-instrumenten. Spelling wordt getoetst onder de vorm van herhalingsdictees. De dictees helpen de leerkracht om na te gaan in hoeverre de leerling bepaalde deelaspecten beheerst die belangrijk zijn in het tweede leerjaar.

Hoe?

De leerkracht neemt de toetsen af volgens de richtlijnen in de handleiding. Hij ondersteunt de leerlingen niet. De toetstaken zijn over het algemeen iets gemakkelijker dan de onderwijsleertaken, omdat het leerpotentieel niet de hoofddoelstelling is. Toetsen zijn taken die de meeste leerlingen zelfstandig zouden moeten kunnen uitvoeren.

Scoren doet de leerkracht aan de hand van een *beoordelingswijzer*, die per toets in de handleiding is opgenomen. Deze beoordelingswijzer bevat:

- algemene richtlijnen voor het scoren;
- een scoretabel waarin zichtbaar is bij welke aspecten van het analyseschema van een vaardigheid de onderscheiden items van de toets aansluiten;
- voorbeelden van wat als goed en wat als fout kan/moet worden gescoord (bij productieve antwoorden, schrijf- en spreektaken);
- een verduidelijking van welke prestaties als voldoende worden beschouwd.

Als de leerkracht voor bepaalde vaardigheden of deelaspecten extra gegevens wil verzamelen, kan hij/zij de toetsen uit *Totem Taal* als *format* gebruiken om zelf een bijkomende toets te maken. Dit betekent dat de werkvorm en de aard van de vragen grotendeels behouden kan blijven, maar dat de leerkracht een andere inhoud en/of een nieuwe tekst kiest.

3 Reflectie en portfolio in *Totem Taal*

Waarom?

In *Totem Taal* krijgen de leerlingen heel veel *kansen* om stil te staan bij de uitvoering van de taaltaken en terug te kijken op hoe de uitvoering verlopen is en op het resultaat. Wat ze daaruit leren, kunnen ze toepassen op elk volgend moment dat ze een gelijkaardige taak uitvoeren. Zo ervaren ze dat ze hun leerproces zelf kunnen sturen, krijgen ze meer zicht op wat ze moeten leren en hoe ze dat kunnen leren (inzicht in de vaardigheden), en zo groeit hun zelfvertrouwen en motivatie.

Reflectie is een belangrijke bron van informatie in het kader van evaluatie. Naast observatie en analyse van taken en toetsen is het heel zinvol om de ervaring van de leerling zelf te bevragen en in kaart te brengen. Het maakt het beeld dat je van de leerling krijgt vollediger, zodat je gericht kan inspelen op zijn individuele noden. De leerling geeft zelf aan wat hij nodig heeft en begrijpt zo ook beter waarom bepaalde stappen worden gezet.

Wat en hoe?

Reflecteren kan veel vormen aannemen:

- kijken, overleggen, vooruitdenken, feedback geven en terugkijken;

- mondeling en/of schriftelijk;
- individueel (leerkracht en 1 leerling), in kleine groep, met de hele klas.

Voor het tweede leerjaar ligt de focus vooral op *mondelijke* reflectie onder begeleiding van de leerlingen. Via gesprekken (individueel, kleine groep, hele klas) doen de leerlingen hun eerste ervaringen op met reflecteren over hun eigen taalvaardigheid en die van anderen en over wat ze moeten leren. Dat kan op elk moment van de taakuitvoering gebeuren. In *Totem Taal* worden suggesties gedaan voor reflectiegesprekken na de analysetaken en na een volledig thema.

Mondelinge reflectie is echter vluchtig, zeker voor leerlingen van het tweede leerjaar. Het is voor hen vaak niet gemakkelijk om zich achteraf nog precies te herinneren hoe en waarom ze iets gedaan hebben. En wat ze eruit leren blijft ook niet gemakkelijk bij. *Schriftelijke* reflectie, in de vorm van een *taalportfolio*, biedt een mogelijkheid om reflectie tastbaarder te maken, ernaar terug te grijpen en voort te bouwen op wat voorafging. De leerkracht die met *Totem Taal* werkt, krijgt heel wat praktische richtlijnen voor hoe hij/zij dit kan realiseren.

4 Interpretatie en rapportering

Naast richtlijnen en materiaal voor de drie luiken van evaluatie, krijgen de leerkrachten die met *Totem Taal* werken heel wat handreikingen en ankers voor het aan elkaar koppelen en interpreteren van alle gegevens die ze op deze wijze verzamelen. Ze krijgen ook voorbeelden van hoe je dat op een zinvolle manier kan overbrengen aan leerlingen en ouders (rapporteren). Tijdens de sessie gaan de sprekers daar nader op in.